

УДК 347.6

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.31>**Г. О. Кубрак**аспірант кафедри господарського права і процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ

Статтю присвячено висвітленню актуальної на сьогодні проблеми правового забезпечення впровадження інструментів цифровізації як об'єктів державної підтримки малого та середнього бізнесу.

Розглянуто правові аспекти цифровізації в контексті розвитку малого та середнього бізнесу, з акцентом на аналіз нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу в Україні, а також сутність цифровізації як важливого фактора зростання та модернізації бізнесу в цілому. Особлива увага в статті приділяється відсутності універсального юридичного визначення терміну «цифровізація», що створює правові прогалини в регулюванні його застосування у сфері малого та середнього бізнесу (МСБ). Це підкреслює потребу в більш чітких нормативних актах для регулювання цифрової трансформації бізнесу.

Проаналізовано нормативно-правову базу, яка зараз існує в Україні і регулює відносини в сфері забезпечення інструментів цифровізації, як об'єктів державної підтримки малого та середнього бізнесу. Розглянуто специфіку правового статусу цифрових технологій та звернена увага на необхідність розробки нормативно-правової бази, яка забезпечить ефективну взаємодію держави та бізнес-середовища.

Стаття передбачає проведення аналізу національної програми підтримки цифровізації МСБ в Україні, яка регулюється різними нормативно-правовими актами, спрямованими на створення умов для впровадження цифрових технологій та підвищення конкурентоспроможності МСБ у цифровій економіці.

Проаналізовано існуючі інструменти цифровізації в контексті державної підтримки які зумовлені тим, що впровадженню цих технологій часто заважають фінансові, технічні та юридичні бар'єри.

Доведено, що поняття «цифровізація» не лише змінює форму ведення бізнесу, а й вимагає від держави розробки відповідних правових механізмів для забезпечення правового захисту, підтримки та стимулювання процесів цифрової трансформації у сфері МСБ. Запропоновано розробку проекту Закону України «Про цифровізацію послуг малого та середнього бізнесу» і проаналізовано впровадження уніфікованих термінів «цифровізація послуг малого та середнього бізнесу» та «інтеграція цифрових технологій у діяльність суб'єктів малого та середнього підприємництва».

Досліджено, що у міжнародній практиці використовується широкий спектр критеріїв і підходів, прийнятих у країнах ЄС, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та інших міжнародних організаціях.

Ключові слова: об'єкти державної підтримки, цифрові технології, інструменти цифровізації, цифрова трансформація бізнесу, діджиталізація, малий та середній бізнес.

Діджиталізація в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій є значним викликом для малого та середнього бізнесу (МСБ) де малі та середні підприємства стикаються з необхідністю адаптації до цифрової трансформації, адже саме інструменти цифровізації є ключовими

для підвищення ефективності та конкурентоспроможності бізнесу. В Україні, де МСБ відіграють важливу роль в економіці, державна підтримка цифровізації набуває особливого значення, а розвиток таких технологій, як штучний інтелект, BigData, блокчейн та Інтернет речей (IoT), стає важливим напрямком для підвищення продуктивності та стійкості бізнесу до

економічних викликів. Однак юридичне забезпечення цих процесів часто недостатньо розвинено, що створює додаткові перешкоди для успішної інтеграції цифрових інструментів.

Актуальність аналізу правового забезпечення інструментів цифровізації в контексті державної підтримки зумовлена тим, що впровадженню цих технологій часто заважають фінансові, технічні та юридичні бар'єри та в деякій мірі соціально-політичні. Державна підтримка має забезпечити створення сприятливих умов для переходу МСБ на цифрову платформу, що включає не лише фінансово-технічну допомогу, а й удосконалення нормативно-правової бази.

Цифровізацією, діджиталізацією та цифровими технологіями у сфері бізнесу займалися в своїх наукових дослідженнях науковці різних наукових підходів, як юристи, так й економісти та соціологи, наприклад, О. Вінник, Л. Гацька, Г. Дергачова, Н. Євтушенко, О. Завадська, Я. Колешня, Н. Насад, М. Павловський, Р. Рязанцев, Н. Струк, Т. Хлевицька, В. Яценко тощо, однак існують певні правові проблеми щодо їх визначення у якості об'єктів державної підтримки, з метою подальшої процедури її надання.

Метою статті є аналіз правового забезпечення інструментів цифровізації як об'єктів державної підтримки малого та середнього бізнесу з виокремленням проблем та можливих шляхів їх усунення та аналіз і перспективи удосконалення чинного законодавства в сфері підтримки МСБ.

Виклад основного матеріалу. У загальному вигляді цифровізація не лише змінює форму ведення бізнесу, а й вимагає від держави розробки відповідних правових механізмів для забезпечення правового захисту, підтримки та стимулювання процесів цифрової трансформації у сфері МСБ. Важливо визначити правовий статус цифрових технологій та розробити нормативно-правову базу, яка забезпечить ефективну взаємодію держави та бізнес-середовища. Так, В. Яценко визначає цифрову трансформацію як «процес впровадження інноваційних технологій у всі аспекти бізнесу, від щоденних операцій до прийняття стра-

тегічних рішень. Це передбачає не лише перехід від аналогових інструментів до цифрових, але й зміну культури та переосмислення способів роботи компанії» [1]. Тобто, мова йдеться про самостійну реорганізацію господарської діяльності шляхом застосування різноманітних інструментів інформаційно-цифрового характеру, можливість придбання яких можливо через процедуру державної підтримки.

Також цифрову трансформацію можливо визначити як діджиталізацію, тобто як процес впровадження цифрових технологій для трансформації бізнес-процесів, комунікацій та управління з метою підвищення їх швидкості та ефективності. У законодавстві України термін «діджиталізація» визначений у кількох нормативно-правових актах, проте його чітке визначення залишається недостатньо розробленим. Існують різні думки щодо правильного написання й тлумачення самого терміну в українській мові. Так, існує рекомендація, за якою «однозначно визначити вибір міжнародної транслітерованої цифровізації та транскрибованої цифровізації, надання послуг в українських зарубіжних та спеціальних практиках, які були встановлені, значущі та значущі для назв цифровізації та цифровізації та дії словами цифровізації та цифровізації» [2]. Однак термін «діджиталізація» з технічної точки зору недостатньо точно передає зміст процесу, тому що він частіше використовується для процесу перетворення даних в цифрову форму, а не послуг і процесів. Але сама цифровізація не означає трансформацію [3]. На думку, Г. Дергачової та Я. Колешної, між термінами «цифровізація» та «цифрова трансформація» – у науковій літературі часто стирається грань. Однак, цифровізація є етапом на шляху до цифрової трансформації [4].

Терміни «цифровізація» і «діджиталізація» здебільшого вживаються як синоніми і означають одне й те саме — процес впровадження та інтеграції цифрових технологій у різні сфери життя, бізнесу та управління. Однак є певні тонкі відмінності в контексті використання.

Цифровізація — це перекладний термін, який походить від слова «цифра», і частіше використовується в українській

та інших східноєвропейських мовах. Він має дещо ширший культурний контекст, адже охоплює як технічну, так і організаційно-соціальну трансформацію. Діджиталізація (від англ. «digitalization») — це запозичений термін, який активно використовується в міжнародних бізнес-контекстах та в науково-технічній літературі. Він є більш сучасним, і в деяких колах може вживатися для акценту на модернових або глобальних підходах до цифрових технологій.

Цифрову трансформацію, в свою чергу, слід розглядати як глибинний процес зміни організаційних, бізнесових, соціальних або державних структур через масштабне впровадження цифрових технологій. Ця трансформація включає не лише модернізацію технологічних інструментів, але й фундаментальну зміну способів ведення діяльності, прийняття рішень, взаємодії з клієнтами та управління ресурсами.

На основі вищевідзначеного, пропонуємо впровадження законодавчого закріплення уніфікованої термінології, яка би чітко встановила поняття «цифровізації», «діджиталізації», «цифрової трансформації» та інші ключові терміни. Необхідно забезпечити використання єдиної термінології в усіх нормативно-правових актах, які регулюють сферу цифрового розвитку. Наступним кроком є гармонізація законодавства з міжнародними стандартами. Вкрай важливо проаналізувати та привести у відповідність до європейських норм і практик (наприклад, Цифровий порядок денний для Європи) визначення ключових термінів та забезпечити узгодженість національного законодавства з міжнародними зобов'язаннями України, зокрема в рамках Угоди про асоціацію з ЄС.

Важливим є створення робочої групи з представників органів влади, бізнесу, наукового середовища для вироблення узгодженої термінології. Доцільно також провести широке публічне обговорення проєктів нормативно-правових актів, що регулюють сферу цифровізації, з метою врахування думок зацікавлених сторін. Комплексне впровадження зазначених заходів дозволить усунути правову невизначеність, пов'язану з термінологією у сфері цифровізації, та створити чіткі,

зрозумілі й узгоджені з міжнародними стандартами правові засади для розвитку цифрових технологій в Україні.

Одним із ключових нормативних актів, пов'язаних із цифровою трансформацією, є Закон України «Про особливості надання публічних (електронних) послуг» [5], який регулює впровадження електронних послуг та цифрових технологій у різних сферах, у тому числі й у бізнесі. Так, Г. Дергачова та Я. Колешня звертають увагу на те, що в сучасному світі вагому роль надається цифровим трансформаціям, інноваційному потенціалу, здатності до формування ефективніших стратегій та можливості забезпечувати постійний розвиток компанії, через оновлення її структури, основних бізнес-процесів у відповідності до викликів, продиктованих зовнішнім середовищем. Однак необхідно розрізняти, що не кожне використання цифрових технологій підпадає під визначення цифрової трансформації [4].

Крім того, термін «цифровізація» часто використовується у стратегічних документах, таких, як затверджена урядом Стратегія цифрової трансформації України [6], яка встановлює пріоритети держави у сфері цифрової економіки та цифрового суспільства. Незважаючи на наявність загальних положень, в українському законодавстві досі відсутнє універсальне та детальне юридичне визначення терміну «цифровізація», що створює правові прогалини в його регулюванні застосування у сфері МСБ. Це підкреслює потребу в більш чітких нормативних актах для регулювання цифрової трансформації бізнесу.

Проаналізувавши вищезазначене, актуальним вбачається розроблення проєкту Закону України «Про цифровізацію послуг малого та середнього бізнесу» (далі – Проєкт). В якому слід дати уніфіковане визначення поняття «цифровізації послуг малого та середнього бізнесу». В Проєкті під цифровізацією послуг малого та середнього бізнесу слід визначити процес інтеграції цифрових технологій у діяльність суб'єктів малого та середнього підприємництва з метою автоматизації, оптимізації та підвищення ефективності надання послуг. Під інтеграцією цифрових технологій у діяльність суб'єктів малого та серед-

нього підприємництва в Проекті доцільно розглянути процес впровадження та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усіх аспектах діяльності малих і середніх підприємств для підвищення ефективності, автоматизації бізнес-процесів, оптимізації управління ресурсами, покращення взаємодії з клієнтами та забезпечення конкурентних переваг на ринку. Ця інтеграція включає перехід до електронного документообігу, впровадження цифрових платформ для продажу та надання послуг, використання хмарних технологій, аналітики великих даних, штучного інтелекту та інших інноваційних рішень для забезпечення сталого розвитку підприємства в цифровій економіці.

Використання штучного інтелекту (ШІ) у державних органах надає нові можливості для оптимізації надання послуг малому та середньому бізнесу. В Україні цей напрям розвивається в рамках таких ініціатив, як Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації, де акцент робиться на впровадженні ШІ для автоматизації процесів [7]. Так, М. Павловський, Л. Гацька, О. Завадська визначають, що останніми тенденціями у технологічному середовищі є поширення технологій 5G, безпеки з нульовою довірою, гіперавтоматизації, прогностичної аналітики, управління взаємовідносинами з клієнтами та платформ даних клієнтів, а також генеративний штучний інтелект. Відтак, діджитал-трансформація виступає лише першим кроком, після якого підприємство стає на шлях систематичної цифровізації. У будь-якому разі, всі зусилля компанії у цьому напрямку рано чи пізно окупляться повністю [8].

Проаналізувавши сучасний стан розробки та впровадження інструментів цифровізації суб'єктів МСБ можна виділити наступні проблеми для їх поширення та юридичного супроводу:

1) Одним із головних викликів є відсутність чіткої та всеосяжної законодавчої бази, що регулює використання цифрових інструментів у МСБ. Це призводить до зростання кіберзагроз та проблем належ-

ного захисту даних з дотриманням вимог безпеки. Дослідження показують, що відсутність стандартів кібербезпеки ускладнює інтеграцію МСБ у ширші мережі створення цінності. Наприклад, існують норми щодо обмеження потужності випромінювання бездротового мережевого обладнання. Але юридичні аспекти розміщення юридичними особами та підприємцями та використання публічних Wi-Fi точок доступу без ідентифікації клієнта на цей час не є регульованим в Україні, що без дотримання належної системи безпеки може призвести до несанкціонованого доступу до конфіденційних даних клієнтів. Відсутність ясності щодо відповідальності за витік даних погіршують ситуацію, що призводить до того, що багато компаній не можуть ефективно захистити свої дані та втрачають довіру клієнтів.

2) Високі витрати на діджиталізацію та відсутність державного фінансування обмежують можливості для МСБ. Брак фінансових ресурсів унеможливорює залучення кваліфікованих кадрів та інвестування в сучасні технології. Ці фінансові обмеження також посилюються відсутністю державних програм підтримки, що робить МСБ вразливими на конкурентному ринку.

3) Багато представників МСБ не мають чіткої стратегії цифровізації, що призводить до неефективного використання ресурсів та втрачених можливостей для інновацій. Це пов'язано з тим, що власники або керівники малого та середнього бізнесу часто змушені самостійно оцінювати технологічну доцільність через відсутність незалежних IT-відділів.

У якості пропозицій щодо вирішення зазначених проблем діджиталізації можна виділити наступне:

1) Необхідно створити комплексну законодавчу базу, яка регулюватиме використання цифрових інструментів МСБ. Це включає розробку нормативно-правових актів щодо захисту даних, відповідальності за кіберзагрози та стандартів безпеки. Розробка та впровадження чітких стандартів кібербезпеки сприятиме захисту даних МСБ та підвищенню довіри клієнтів. Встановлення чітких правил сприятиме зменшенню невизначеності та підвищенню

довіри між суб'єктами господарювання. Регулярні аудити безпеки та навчання співробітників також є важливими заходами для покращення захисту даних.

2) Для подолання фінансових бар'єрів необхідно розширити програми державної підтримки, включаючи податкові відрахування на цифрові інвестиції та доступні гранти для МСБ. Це допоможе зменшити фінансове навантаження на бізнес та стимулювати інвестиції в діджиталізацію. Також дуже важливим є не тільки розробка, а й належне інформування щодо існуючих та майбутніх програм державної підтримки, наприклад, за рахунок розробки та актуалізації спеціалізованих веб-платформ, «Дія» тощо.

3) Створення дорожніх карт впровадження цифрових інструментів дозволить МСБ ефективніше використовувати свої ресурси та адаптуватися до змін на ринку. Розробка чітких цілей діджиталізації з фокусом на основні потреби бізнесу допоможе уникнути втрачених можливостей. Створення державних або фінансування комерційних установ щодо консультування з питань цифровізації здатне покращити стан обізнаності МСБ з питань цифровізації.

Національні програми підтримки цифровізації малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні регулюються різними нормативно-правовими актами, спрямованими на створення умов для впровадження цифрових технологій та підвищення конкурентоспроможності МСБ у цифровій економіці. До основних документів, що складають нормативну базу, відносяться: Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації [7], яка визначає основні пріоритети держави у сфері цифровізації економіки, зокрема підтримку МСБ; Закони України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва» № 4618-VI від 22.03.2012 року [9], який регулює механізми державної підтримки та стимулювання цифровізації у сфері діяльності МСБ та «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» № 1667-IX

від 15.07.2021 року [10], який спрямовано на створення правового підґрунтя для розвитку цифрових технологій та інфраструктури, необхідної для цифрової трансформації бізнесу.

Національні програми, що базуються на цих нормативно-правових актах, включають заходи щодо надання фінансової та нефінансової підтримки, податкових пільг, створення цифрової інфраструктури та навчання підприємців.

Регіональні програми цифровізації МСБ в Україні регулюються місцевою владою в рамках законодавства про децентралізацію, що дозволяє регіонам розробляти та впроваджувати власні ініціативи з підтримки бізнесу. До найважливіших законодавчих актів належить Закон України «Про місцеве самоврядування» № 280/97-ВР від 21.05.1997 [11], який надає регіонам повноваження розробляти та впроваджувати програми підтримки та Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року [12], яка передбачає цифровізацію регіональної економіки, як одну з пріоритетних цілей.

Проаналізувавши попередні нормативні акти доцільно визначити наступні реальні засоби діджиталізації для державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні:

1. грантові та субсидійні програми для впровадження цифрових технологій на рівні малого та середнього бізнесу. Це може включати підтримку у придбанні програмного забезпечення, обладнання, розробці цифрових рішень тощо;

2. створення цифрових платформ, які полегшують обмін інформацією між підприємцями та органами влади. Такі платформи можуть надавати доступ до відкритих даних, спрощувати адміністративні процедури, забезпечувати комунікацію та співпрацю;

3. регіональні центри підтримки бізнесу, які надають консалтингові та освітні послуги у сфері цифровізації. Це може включати навчання підприємців основам використання цифрових інструментів, допомогу у впровадженні технологій, консультації з питань кібербезпеки тощо;

4. податкові пільги та фінансові стимули для МСБ, які інвестують у цифрові-

зацію. Наприклад, податкові кредити чи прискорена амортизація для обладнання та програмного забезпечення;

5. розвиток цифрової інфраструктури, особливо у регіонах, включаючи доступ до швидкісного інтернету, хмарних сервісів, цифрових платформ. Це дозволить знизити бар'єри для впровадження цифрових технологій;

6. правові механізми спрощення взаємодії МСБ з державними органами, наприклад, через розвиток електронних послуг, скорочення бюрократичних процедур;

7. навчальні та тренінгові програми для підвищення цифрової грамотності підприємців та їхніх працівників. Це допоможе подолати розрив у цифрових навичках;

8. створення технопарків, інноваційних хабів та регуляторних пісочниць, які стимулюють розробку та впровадження передових цифрових рішень для МСБ;

9. гармонізація законодавства з нормами ЄС для полегшення інтеграції українських МСБ у європейський цифровий ринок, зокрема у сфері електронної комерції, фінтех-рішень, захисту даних.

Комплексне застосування таких заходів може створити сприятливе правове та інституційне середовище для прискорення цифровізації малого і середнього бізнесу в Україні.

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та інтегрує у своє законодавство міжнародні програми підтримки. Ця співпраця здійснюється в рамках угод з Європейським Союзом (ЄС), Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світовим банком та іншими партнерами. До ключових законодавчих актів та програм, що імплементуються у вітчизняне законодавство можна віднести: асоціацію України з ЄС, в рамках якої Україна зобов'язана імплементувати положення Цифрового порядку денного для Європи, спрямованого на розвиток цифрової інфраструктури та впровадження інноваційних рішень для бізнесу; програми Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), які передбачають фінансування цифрових проєктів та надання пільгових кредитів на впровадження нових технологій; ініці-

ативу EU4Digital спрямована на розвиток цифрових ринків та послуг у країнах Східного партнерства, включаючи підтримку МСБ в Україні.

Реалізація міжнародних програм сприяє зміцненню нормативно-правової бази у сфері цифровізації та інтеграції України в європейський цифровий простір.

Використання відкритих даних є важливим інструментом підтримки цифровізації малого та середнього бізнесу. Відкриті дані надають підприємцям доступ до статистичної, економічної та правової інформації, необхідної для прийняття рішень. Правові аспекти використання відкритих даних регулюються Законом України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011 року [13], який гарантує вільний доступ до державних даних.

Як бачимо із наведеного, використання відкритих даних дозволяє МСБ: проаналізувати тенденції ринку та економічні показники; оцінити конкурентне середовище на основі відкритих статистичних даних; покращити свої бізнес-процеси за рахунок використання цифрових інструментів та аналітики на основі даних.

Відкриті дані також сприяють розробці нових цифрових рішень, таких як додатки для моніторингу та аналізу ринку, що підвищує конкурентоспроможність бізнесу. Оцінка ефективності державних програм підтримки цифровізації МСБ регулюється нормативно-правовими актами, які встановлюють конкретні критерії та параметри вимірювання ефективності впровадження цифрових технологій.

Також, однією з ключових проблем у правовому регулюванні підтримки цифровізації МСБ є те, що нормативно-правові акти, що регулюють впровадження цифрових технологій, не завжди узгоджуються між собою та часто містять застарілі положення, що призводить до наступних проблем: відсутність чіткого визначення ключових понять, таких як «діджиталізація», «електронна комерція», «блокчейн», що створює правову невизначеність; розрив між національним законодавством та міжнародними стандартами: українське законодавство не завжди синхронізоване з вимогами ЄС, що ускладнює інтеграцію українських МСБ у європейський цифро-

вий простір; колізії між різними рівнями регулювання, наприклад, законами та підзаконними актами, іноді суперечать один одному, що ускладнює процес реалізації державних програм цифровізації.

Ці проблеми потребують суттєвих реформ та гармонізації законодавчої бази для успішної підтримки цифровізації бізнесу.

Наступною проблемою є доступ до необхідних економічних та інфраструктурних ресурсів, а саме: брак фінансування, тобто малі та середні підприємства часто стикаються з нестачею фінансових ресурсів для впровадження цифрових технологій, що ставить під сумнів ефективність державної підтримки, недостатня цифрова інфраструктура в окремих регіонах України, особливо у сільській та віддаленій місцевості, де доступ до швидкісного інтернету та інших ресурсів обмежений та висока вартість технологій і відсутність кваліфікованих кадрів для їх впровадження.

Все це вимагає від держави розробки дієвих правових механізмів подолання економічних та інфраструктурних бар'єрів, включаючи податкові пільги, гранти та розвиток публічної цифрової інфраструктури.

Наступний проблемний аспект діджиталізації МСБ пов'язаний із підвищенням ризиків у сфері інформаційної безпеки та захисту даних, а саме: недостатній захист персональних даних, загроза кібератак та недостатня законодавча база для боротьби з кіберзлочинністю, що ускладнює захист цифрової інфраструктури МСБ від загроз. Зазначене вимагає розробки нових правових механізмів захисту даних та посилення заходів інформаційної безпеки для малого та середнього бізнесу.

Однією з перешкод на шляху успішної цифровізації МСБ є також бюрократичне навантаження, пов'язане з отриманням державної підтримки та впровадженням цифрових технологій. Основними юридичними проблемами у цій сфері можна визначити складні адміністративні процедури для отримання фінансової та нефінансової підтримки та надмірні регуляторні вимоги до використання цифрових інструментів, що може відбити у МСБ бажання їх впроваджувати. Особливо слід звернути увагу на відсутність правових механізмів спро-

щення взаємодії з державними органами. Для вирішення цих проблем необхідно діджиталізувати самі державні послуги, зменшити адміністративні бар'єри та створити правову базу для прискореного впровадження цифрових технологій у малому та середньому бізнесі.

У процесі діджиталізації бізнесу зростає потреба у правовому захисті прав споживачів. Правова невизначеність у сфері онлайн-торгівлі та цифрових послуг робить захист прав споживачів недостатнім. Недостатній захист від шахрайства в електронних транзакціях створює певні ризики як для бізнесу, так і для споживачів. Окремо слід виділити відсутність чіткого правового регулювання повернення товару та відшкодування збитків при онлайн-покупках. Слушною є думка О. Вінник про те, що «розв'язання проблем у сфері електронної торгівлі можливе шляхом застосування комплексного підходу до вирішення питань забезпечення інтересів споживачів, що передбачає розвиток та взаємодію всіх складових системи захисту їх прав в Україні, зокрема, правового забезпечення, що має включати й закріплення в пропонованому кодифікаційному акті цифрової економіки положень щодо відповідальності продавця у сфері електронної комерції за: ненадання/нерозкриття передбаченої законодавством інформації; надання недостовірної інформації; незберігання інформації про укладений договір; застосування (без укладення агентських договорів) послуг інших суб'єктів підприємництва, задіяних в інтернет-торгівлі на боці продавця в інших місцевостях, де розташовані склади продавця; ненадання (ненадсилання) покупцеві електронного документа про підтвердження укладення договору на погоджених сторонами умовах» [14, с. 176].

Одним із завдань цифровізації МСБ є підвищення цифрової грамотності як підприємців, так і їхніх працівників. Розвиток цифрової грамотності має стати одним із пріоритетів державної підтримки, що потребує впровадження нових законодавчих норм, що стимулюють освітні ініціативи.

Малий та середній бізнес, у процесі цифровізації, стикається також з відмін-

ностями у доступі до цифрових технологій залежно від географічного розташування, рівня розвитку бізнесу та інших факторів. Наприклад, нерівномірний доступ до цифрової інфраструктури в різних регіонах України, що обмежує можливості МСБ у віддалених та сільських районах, а також відсутність достатньої законодавчої бази для усунення регіональних диспропорцій у доступі до державних програм підтримки цифровізації.

Окремо можна виділити потребу у правових механізмах підтримки соціально незахищених категорій підприємців, таких як жінки, люди похилого віку та молоді підприємці, які можуть відчувати труднощі з впровадженням цифрових технологій. Щоб подолати ці проблеми, потрібні цільові програми та законодавчі ініціативи щодо зменшення цифрового розриву серед підприємців.

Таким чином, удосконалення нормативно-правової бази, що регулює цифровізацію МСБ, є необхідною умовою для створення сприятливого правового середовища. Гармонізація законодавства з міжнародними стандартами, зокрема з директивами Європейського Союзу щодо цифрової економіки та захисту даних може привести до позитивних результатів для бізнесу України. Створення більш чітких юридичних визначень для таких понять, як «цифровізація», «цифрова трансформація», «електронна комерція», повинно усунути правову невизначеність.

Важливим аспектом є адаптація законодавства до швидко мінливих технологічних умов, що вимагає гнучкості та регулярного оновлення правових норм у сфері цифровізації. Серед пропозицій щодо, розробки нових правових механізмів підтримки цифровізації МСБ доречним є розширення фінансової підтримки через грантові програми та субсидії на впровадження цифрових технологій, податкові пільги та стимули, які могли б стимулювати МСБ активно використовувати цифрові рішення, такі як CRM та ERP системи, фінтех-інструменти та онлайн-платформи та створення спеціалізованих правових програм для підтримки МСБ, які працюють в інноваційних та високотехнологічних сферах, таких як штучний інтелект та блокчейн.

Створення технопарків та інноваційних хабів є важливим інструментом стимулювання цифровізації МСБ. Законодавчі ініціативи у цій сфері мають включати створення спеціальних економічних зон для технопарків з податковими пільгами та спрощеним доступом до інфраструктури для МСБ, розвиток механізмів правового партнерства між державними та приватними підприємствами для спільного управління технопарками та створення правових умов для залучення венчурного капіталу та інвесторів до інноваційних хабів, що стимулює стартапи та МСБ використовувати передові технології.

Нарешті, слід особливо підкреслити, що інтеграція України в цифровий простір ЄС потребує адаптації національного законодавства. Гармонізація стандартів захисту даних є необхідним для дотримання Загального регламенту ЄС про захист даних (GDPR) та підвищення довіри європейських партнерів до українських МСБ. Інтеграція українських фінтех-рішень у європейські платіжні системи потребує уніфікації правового регулювання електронних платежів та транзакцій. Створення правової бази для транскордонного співробітництва у сфері цифрової комерції та онлайн-платформ полегшить вхід українських МСБ на європейський ринок.

Застосування запропонованих рішень може сприяти подоланню існуючих проблем, підвищенню конкурентоспроможності МСБ та забезпеченню сталого розвитку на ринку, що швидко змінюється. Необхідність адаптації законодавства до нових умов також є важливим аспектом успішної цифровізації МСБ, який потребує активної участі як державних органів, так і самих підприємців.

Список використаної літератури:

1. Яценко В. Діджиталізація – сучасний фактор розвитку бізнес-процесів. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.200>
2. Городенська К. Г. Діджиталізація – діджиталізація – дигіталізація. *Українська мова і література в школах України*. 2020. № 12. С. 10-13.
3. Струк Н., Євтушенко Н., Хлевицька Т., Насад Н., Рязанцев Р. Аналіз впливу цифрових трансформацій на розвиток

- національних бізнес-структур. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 6(47). С. 219–221.
4. Дергачова Г., Колешня Я. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. *Економічний вісник НТУУ КПІ*. 2020. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/216367/216461>
 5. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>
 6. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 28.10.2020 № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>
 7. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи, Перелік від 17.11.2021 № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
 8. Павловський М., Гацька Л., Завадська О. Діджитал трансформація бізнесу в умовах сучасних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. (50). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-31>
 9. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
 10. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
 11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
 12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-t>
 13. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-t>
 14. Вінник О. М. Цифрова економіка: проблеми комплексного правового забезпечення. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 173-178.

Kubrak H. O. Problems of legal support of digitalization tools as objects of state support of small and medium-sized businesses

The article is devoted to highlighting the current issue of legal support for the implementation of digitalization tools as objects of state support for small and medium-sized businesses.

The legal aspects of digitalization in the context of small and medium-sized business development are considered, with an emphasis on the analysis of legal acts regulating this area in Ukraine, as well as the essence of digitalization as an important factor in the growth and modernization of business in general.

The article pays special attention to the lack of a universal legal definition of the term "digitalization", which creates legal gaps in the regulation of its application in the field of small and medium-sized businesses ("SMBs"). This emphasizes the need for clearer regulations to govern the digital transformation of business.

The article analyzes the legal framework that currently exists in Ukraine and regulates relations in the field of providing digitalization tools as objects of state support for small and medium-sized businesses.

Specifics of the legal status of digital technologies are considered, and attention is drawn to the need to develop a legal framework that will ensure effective interaction between the State and the business environment.

The article provides for an analysis of the national program to support the digitalization of SMEs in Ukraine, which is regulated by various legal acts aimed at creating conditions for the introduction of digital technologies and increasing the competitiveness of SMEs in the digital economy.

There analyzed the existing digitalization tools in the context of state support due to the fact that the introduction of these technologies is often hampered by financial, technical and legal barriers.

It is proved that the concept of "digitalization" not only changes the form of doing business, but also requires the state to develop appropriate legal mechanisms to ensure

legal protection, support and stimulation of digital transformation processes in the SME sector.

It is proposed to develop a draft Law of Ukraine "On Digitalization of SME Services" and analyzes the introduction of unified terms "digitalization of SME services" and "integration of digital technologies into the activities of small and medium-sized enterprises". It has been investigated that international practice uses a wide range of criteria and approaches adopted in the EU countries, the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) and other international organizations.

Key words: *objects of state support, digital technologies, digitalization tools, digital business transformation, digitalization, small and medium-sized businesses.*